

«GIZAKIA EUSKAL KOSMOGONIA ZAHARRAREN BARRUAN»

Euskal kosmogonia zaharrean den-dena osotasun baten modura hartzen zen, hitz bitan, dena bat zen, eta danok, gu eta besteak, gizakiak eta abereak, izadi osoa, izaki arruntak eta magikoak ere,... osotasun horren zati gara. Puzzle erraldoi bat osatuko bagenu bezala. Osotasun horri, puzzle horri, euskaldunok garai zaharretan «Ortzi» (edota Ortsi, Urtsi, Urtzi, Osti, Ostri,...) deitu diogu. Ortzi beraz da dagoen guztiaren izen orokorra, garen guztion izen biltzaile edo generikoa.

Gu gizakiok, gizon-emakumeok, hor gaude osotasun hortan murgildurik, beste hamaika izaki edo osagai dauden bezalaxe. Gara, Ortziren barruan garelakoz, eta bizi gara Ortzi, jainko biziduna delakoz. Gure izate bera baldintzaturik dago Ortziren izate nagusiarengatik. Bera betidanik piztuta dagoelako,

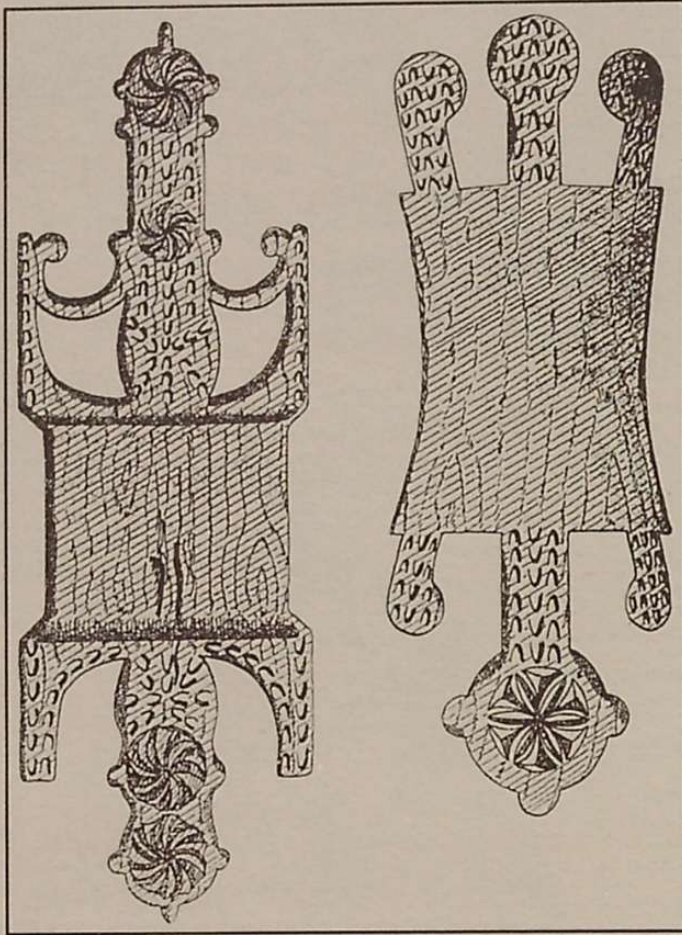
piztuta gaude gu ere, eta betirako denez, edo hobeto esanda, inoiz itzaliko ez denez, gizakiok ere hor egongo gara beti, tankera bat hartuz edo bestea. Aurrera joanez edo gibelerara, karramarroen gisa. Mendeak igaroko dira, kulturak eroriko dira, mintzairak desagertuko,... baina osagaiek, osotasun bat osatzen diguten ezkeroz, hor jarraituko dute. Batzuk agian desagertuko dira. Baliteke ere gizateria bera desagertzea, baina honek ez du, gure arbasoen konzepzio honetan, inolako garrantzirik,... osotasunak, ez bait du gizateria behar aurrera jarraitzeko. Gizateria ez da beharrezkoa, ez da ia deus, inurri baten antzekoa osotasun erraldoi batetan.

Gizakia ez da munduaren ardatza, pieza bat gehiago baizik.

1.- GURE KOSMOGONIA ZAHARRAREN ZENBAIT EZAUGARRI

Judu-kristau kosmogoniaren barruan badago jainko sortzaile bat mundua egin zuena (genesia) eta egunen batetan amaiera emanen diona (apokalipsia). Beraz, konzepzio honetan munduak badu bere hasiera eta bere bukaera.

Euskal kosmogonia zaharrea den-dena osatasun baten modrua hartzen zen.

ez da beste izakiak baino gehiago, ez guttiago ere, ezberdina baizik. Judu kristau kosmogonian, gizona, munduko erregetzat hartzen da. Bera da izakirik gorena Jaungoikoak egindako mundu hortan. Gure kosmogonia zaharrea berriz, bera ez da ez erregerik, ez printzerik, inork inoiz egin ez duen mundu hortan.

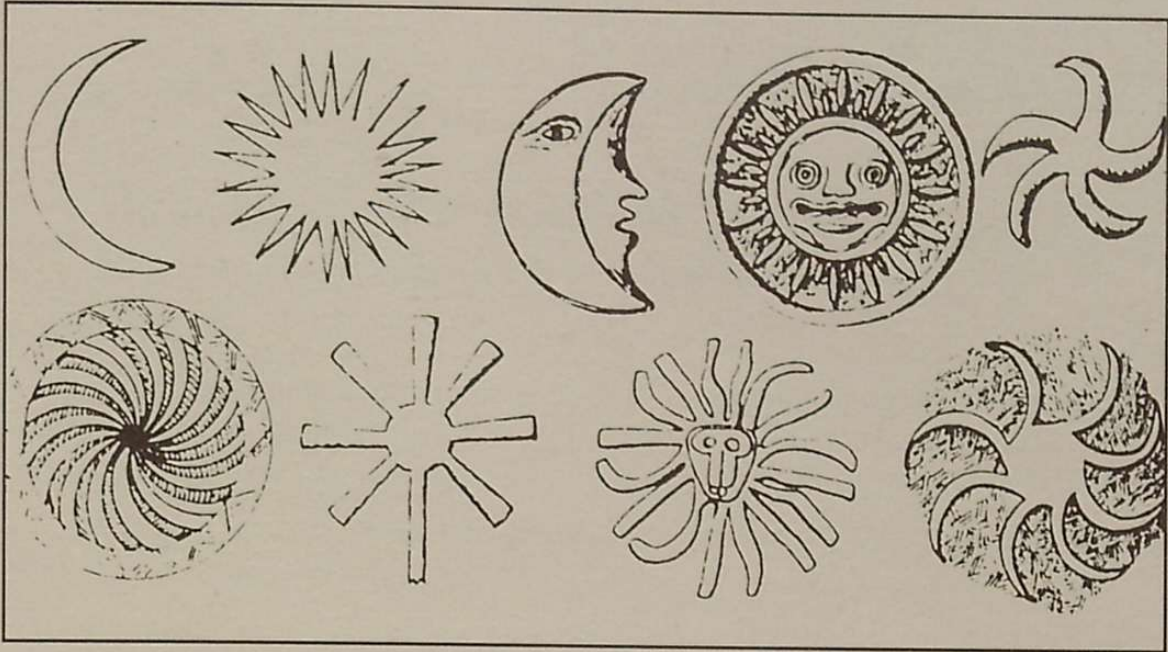
Judu-kristau kosmogonian, Jaungoikoak saritu edo zigortu egiten ditu gizonak, heriotza iristean. Hortarako, gure barruan dagoen bizi-indarra (arima) —beraiek deitzen dutena—, gure gorpu hilkorra utziz, izango da sari edo zigor horren erantzule egingo dena, beti lurlean egindako edota bere benetako damuaren arabera. Gorputza hilkorra da, ez berriz bere arima. Euskal kosmogonian antzeko zerbait esaten zaigu. Gorputz hilkor hauen barruan bizi-indarra daukagu, «gogoa» deitzen dena, eta hilezina da. Baina hemen ez dago ez saririk ez zigorrik, ez zerurik ez inpernurik, ... Gainera gure gogoa ez da behin bakarrik gorputz baten barruan bizitzekoa, kristau arimarekin esaten den bezala, baizik eta betidanik eta betirako dagoen izate honetan, gogoa behin eta berriro biziko da, batzuetan gorputza batean, bestetan bestean. Jaiotza eta heriotza ez dira hasiera eta amaiera fisikotzat hartzen, jazkera berri baten hartzeko edo uzteko pausutzat baizik. Hauxe da bi kosmogoiaren artean dagoen beste ezberdintasun handia.

2.- GIZAKIAREN «ZEREGITEA» KOSMOAREN BARRUAN

Ikusiz gero zein ezberdinak diren bi kosmogoniak, ikus dezagun zein aurkakoa den ere gizakiari baten edo bestearen barruan ematen zaion «zeregite» edo papera.

Euskal kosmogonia zaharrea barruan ez da horrela, osotasuna betidanik eta betirako bait dago. Osotasuna ez da inolaz ere, jainko sortzaile batek inoiz sortua izan, bera bait da jainkoa. Jainkoa ez da osotasunetik kanpo dagoen zerbait edo norbait, judu-kristau sinismenetan defendatzen den bezala, den guztia, osotasuna, ... jainkoa bait da. Honela dio behintzat, gure arbaso zaharren kosmogoniak.

Honela uler daiteke, zein den gizakiari kosmogonia batean eta bestean ematen zaien izateko arrazoi ezberdina, zein den ematen zaion zeregite ezberdina. Judu-kristau kosmogonian, Jaungoikoak sortutako mundu horren jaun eta jabetzat hartzen zaion bitartean, euskal kosmogonia zaharrea berriz, osagai bat gehiagotzat hartzen zaio. Bera da bat, baina bera bezalako asko daude. Bera hor dago, baina

Gizateria ez da beharrezkoa, ez da ia deus, inurri baten antzekoa osotasun erraldoi batetan.

Kristaumentzat gizakiak mundua gobernatu behar du, justiziaz, zuzentasunez,... Bera da mundu honen ardatza eta mundua ekidatez gobernatzea da bere izatezko helburua, bere zeregitea, pekaturik urrunduz ahal duen neurrian. Gure arbaso zaharrentzat, euskaldun jentilentzat ez da horrela, ezta inolaz ere. Gizakiak ez du inolako zeregin berezirik, bere papera bakarra izate bera bait da. Bera ez da munduaren ardatza, pieza bat gehiago baizik. Eta ez du jainkoak emandako inolako agindu bete behar, bera osotasuna den jainkoaren zatia bait da. Gizakia bere izatea dela eta, jainkoturik dago, ez dago dibinitatetik urrun, bera bait da dibinitatearen zatia, beste gauza eta izaki guztiak diren bezalaxe. Ez du inolako zeregite espezifikorik, izan beharra baizik.

Eta puntu hauetan oinarriturik, ikus dezakegu argi eta garbi zein bi mundu ezberdin diren bi kosmogoniek aldarrikatzen dutenak. Zorigaitzez judu-kristauena da mundu zabalean finkatzen ari zaiguna. Zein ederra izanen litzateke bestelako mundua! Gure arbaso zaharrek defendatzen zutena alegia! Alajaina!!!

KARLOX BARRENTSORO

